

УДК: 657.433:336.27:005.52

DOI: 10.37000/abbsl.2019.95.23

УДОСКОНАЛЕННЯ РОЗРАХУНКОВИХ ОПЕРАЦІЙ З ПОСТАЧАЛЬНИКАМИ ТА ПІДРЯДНИКАМИ НА АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

О. Петренко, Т. Черногор

Одеський державний аграрний університет

В статті розглянуто актуальність проблеми розрахункових операцій з постачальниками та підрядниками на підприємстві. Проаналізовані джерела фінансування розрахункових операцій та розглянуто склад та динаміку кредиторської заборгованості на дослідному підприємстві. Проведено факторний аналіз оборотності кредиторської заборгованості та виявлені джерела її зменшення, а саме: покращення фінансового стану підприємства та проведення політики щодо зменшення кредиторської заборгованості. Проаналізовано співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості та висвітлено наслідки значної розбіжності між цими величинами для підприємства. Проведено розрахунок можливості втрати платоспроможності та пропоновані основні напрямки удосконалення розрахункових операцій з постачальниками та підрядниками на аграрних підприємствах.

Ключові слова: *розрахункові операції, дебіторська політика, кредиторська політика, постачальники, підрядники, кредитна політика, зобов'язання, механізм управління.*

Вступ. Важливим чинником фінансової стійкості підприємства є його кредитна політика. Відповідно до неї підприємство приймає рішення щодо доцільності отримання кредитів. Також підприємство може виступати само кредитором, формувати умови кредиту та приймати рішення про його надання. Значиму роль в кредитній політиці підприємства відіграє кредиторська заборгованість. Контроль за простроченою заборгованістю дає можливість визначити ступінь відповідності прийнятих рішень кредитній політиці. Таким чином, при постійному моніторингу стану розрахункових операцій з постачальниками та підрядниками на підприємстві можна досягти ефективного управління фінансовою діяльністю підприємства та покращення його фінансового стану.

Аналіз останніх досліджень свідчить, що проблемою удосконалення розрахункових операцій з постачальниками та підрядниками на аграрних підприємствах займалися такі вчені, як: І.М. Бамбуляк, С.М. Барац, Ф.Ф. Бутинець, О.М. Галаган, Є.В. Орлов, А.Б. Борисов, В.Б. Івашкевич, Л.В. Кручак, О.С. Куклішина, Н.Н. Макарова, Т.Д. Маркова, В.Я. Плаксієнко, Я.В. Соколов, Т.М. Ступницька. Проте слід відмітити, що питання щодо розрахункових операцій з постачальниками та підрядниками на підприємствах аграрної сфери залишаються, що відображає необхідність подальших досліджень.

Метою дослідження є виявлення тенденцій розвитку кредитної політики підприємства та пошук шляхів зменшення кредиторської заборгованості.

Результати досліджень. Позикові кошти є одним із джерел формування засобів для підприємств. Але, останнім часом, спостерігається тенденція, що залучені позикові засоби спрямовані не на розвиток та ефективність виробництва, а, навпаки, на погашення своїх зобов'язань перед іншими кредиторами. Крім того, несвоєчасність обліку, оцінки та погашення поточної кредиторської заборгованості призводить до порушення дисципліни як фінансової, так й розрахункової [1, с.66].

Кредиторська заборгованість надає можливість тимчасового використання позикових коштів, але, з іншого боку це призводить до зменшення показників платоспроможності і ліквідності. Окрім цього наявність простроченої заборгованості може призвести до погіршення іміджу підприємства. При правильному управлінні кредиторською заборгованістю можна усунути негативні наслідки її наявності. Це можливо за умови правильно організованої системи обліку та аналізу кредиторської заборгованості [2].

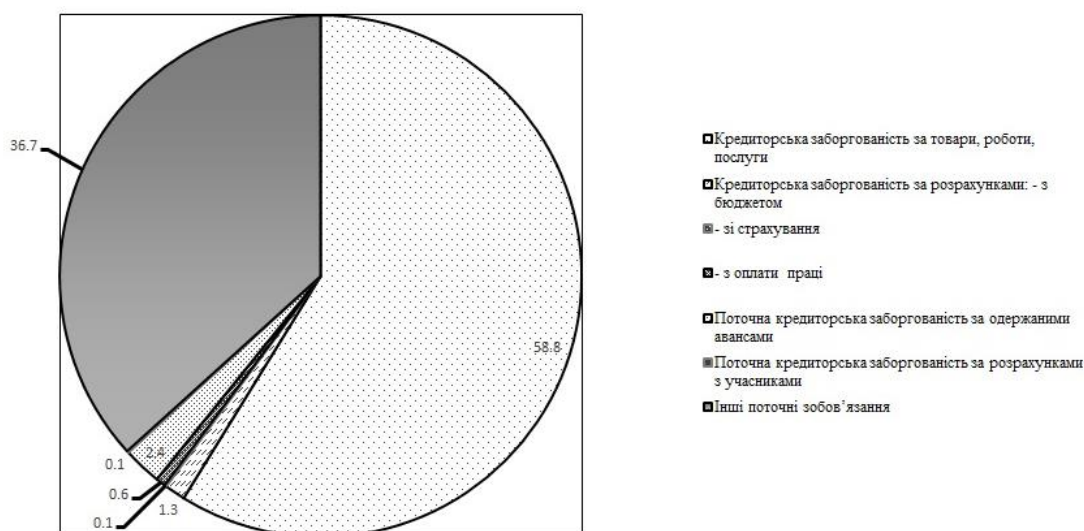
Для формування напрямків удосконалення розрахункових операцій на підприємстві, слід розглянути джерела фінансування. Наявні господарські засоби (активи) підприємства формуються за рахунок як власних, так і залучених коштів, аналіз яких по ПАТ «Долинка» надано в таблиці 1.

Таблиця 1. Аналіз капіталу ПАТ «Долинка» Саратського району Одеської області (станом на кінець року)

Види пасивів(капіталу)	Роки			2018р. до 2016р.	
	2016	2017	2018	+,-	%
Капітал усього, тис.грн.	34060	41298	49964	15904	146,7
Власний капітал, тис.грн.	16648	22364	29983	13335	180,0
Зареєстрований (пайовий) капітал, тис.грн.	6506	6506	6506	0	100
Поточні зобов'язання і забезпечення, тис.грн.	17412	18934	19981	2569	114,7
Короткострокові кредити банків, тис.грн.	2120	2120	-	-2120	X
Кредиторська заборгованість, тис.грн.	4042	5636	8796	4754	в 2 рази

Джерело: розраховано за даними фінансової звітності ПАТ «Долинка»

За даними таблиці 1 можна зробити висновок, що увесь капітал підприємства за досліджуваний період збільшився на 15904 тис.грн, або в 46,7% та складає 49964 тис. грн. у 2018 році, це є позитивним зрушенням для підприємства. Збільшення відбулося за рахунок таких показників, як: власний капітал, який збільшився на 80%. Також спостерігаємо збільшення поточних зобов'язань та забезпечень на 14,7%. Однією з позитивних сторін фінансової діяльності підприємства є сплата короткострокового кредиту, проте за дослідний період відбулося збільшення кредиторської заборгованості в два рази.

Рис. 1. Склад і структура кредиторської заборгованості в ПАТ «Долинка» у 2018 р.

Аналізуючи динаміку кредиторської заборгованості в господарстві, необхідно зазначити збільшення суми заборгованості в два рази. Причому, таке збільшення відбулося за рахунок збільшення кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги. Таким чином, станом на 2018 рік в структурі кредиторської заборгованості підприємства ця стаття займає 58,8%. Збільшення суми кредиторської заборгованості у складі поточних активів є негативною тенденцією, так як викликане необґрунтованою кредитною політикою стосовно покупців.

Таблиця 2. Аналіз стану кредиторської заборгованості в ПАТ «Долинка»

Показники	Роки			2018р. (+/-) до	
	2016	2017	2018	2016 р.	2017 р.
Чистий дохід від реалізації продукції, тис. грн.	37502	37186	38084	582	898
Загальна величина кредиторської заборгованості, тис.грн.	4042	5636	8756	4714	3120
Оборотні активи, тис.грн.	5566	13903	12026	6460	-1877
Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	9,27	6,59	4,35	-4,92	-2,24
Коефіцієнт завантаження	0,11	0,15	0,23	0,12	0,08
Тривалість інкасації кредиторської заборгованості, дні	39	55	83	44	28
Тривалість операційного циклу, днів	53	135	114	61	-21
Тривалість фінансового циклу, днів	14	80	31	17	-49

Джерело: розраховано за даними фінансової звітності ПАТ «Долинка»

За даними таблиці 2 можна зробити висновок, що чистий дохід від реалізації продукції у 2018 році в порівнянні з 2016 роком збільшився на 582 тис. Загальна величина кредиторської заборгованості збільшилась в два рази у

2018 році у порівнянні з 2016р., що є негативним фактором у відповідності з таким зрушенням. В результаті, коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості зменшився на 4,92 пункти, а коефіцієнт завантаження збільшився на 0,12 пункти у 2018р. в порівнянні з 2016р. Це зрушення призвело до збільшення тривалості інкасації кредиторської заборгованості у 2018 році на 44 дні та склало 83 днів.

Одним з основних елементів фінансової діяльності є здатність підприємства своєчасно виконувати свої зобов'язання.

Гроші, вкладені у операційну діяльність не можуть бути вилучені звідти негайно для покриття короткочасної їх нестачі. Те ж саме стосується і дебіторської заборгованості - можна добиватися змін у взаємовідносинах із дебіторами, проте це тривалий процес. Інша справа кредиторська заборгованість - моментом оплати можна управляти, у критичній ситуації можна піти на затримку в погашенні заборгованості тощо. Іншими словами, кредиторська заборгованість як чинник регулювання поточних грошових коштів більш керована і, отже, має враховуватися при характеристиці ефективності фінансування оборотних активів [3].

Згідно розрахунків, тривалість фінансового циклу станом на 2018 рік складає 31 день, що на 17 днів більше ніж у 2016 році, проте на 49 днів менше ніж у 2017 році. Тривалість операційного та фінансового циклів складають менше року, що говорить про можливість підприємства здійснювати свою виробничо-комерційну діяльність та вчасно розраховуватись по своїм поточним заборгованостям.

Аналіз оборотності кредиторської заборгованості необхідно розглядати в тісному зв'язку з чистим доходом від реалізації продукції та загальною величиною кредиторської заборгованості. Для того щоб визначити, як саме фактори впливають на зміну тривалості інкасації кредиторської заборгованості, використовуємо систему факторного аналізу (табл. 3).

З даних таблиці ми спостерігаємо збільшення тривалості обороту в 2018 р. в порівнянні з 2016 р. на 44 дні. На це зрушення негативно вплинуло зростання кредиторської заборгованості, що збільшило тривалість обороту на 45 днів. Для підприємства важливо проводити співставлення дебіторської та кредиторської заборгованості. Під час співставлення, можна виділити збільшення або зменшення цих видів заборгованості. Вважається, що позитивним є покриття дебіторської заборгованості кредиторською. Проте, в наслідок великих відхилень в співвідношенні цих величин, можна відмітити негативні тенденції в розрахунках підприємства з постачальниками та підрядниками, а саме:

- значні відхилення в співвідношенні дебіторської та кредиторської заборгованості ведуть до погіршення фінансового стану підприємства;
- значне підвищення кредиторської заборгованості може привести до погіршення стосунків з постачальниками та підрядниками;
- завищення дебіторської заборгованості може свідчити про неплатоспроможності покупців.

Таблиця 3. Факторний аналіз оборотності кредиторської заборгованості в ПАТ «Долинка»

Показники	Роки			2018 р. до 2016 р.				2018 р. до 2017 р.			
	2016	2017	2018	скоригований показник	всього	в т.ч. за рахунок		скоригований показник	всього	в т.ч. за рахунок	
						чистого доходу	кредиторської заборгованості			чистого доходу	кредиторської заборгованості
Чистий дохід від реалізації продукції, тис. грн.	37502	37186	38084	x	582	x	x	x	898	x	x
Загальна величина кредиторської заборгованості станом на кінець року, тис.грн.	4042	5636	8756	x	4714	x	x	x	3120	x	X
Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	9,27	6,59	4,35	x	-4,92	x	x	x	-2,24	x	X
Тривалість інкасації кредиторської заборгованості, дні	39	55	83	38	44	-1	45	53	28	-2	30

Джерело: розраховано за даними фінансової звітності ПАТ «Долинка»

Деяке перевищення кредиторської заборгованості проти дебіторської позитивно впливатиме на фінансовий стан підприємства. Водночас підприємство мусить погашати свої борги незалежно від стану дебіторської заборгованості. На думку аналітиків, якщо кредиторська заборгованість перевищує дебіторську, то підприємство раціонально використовує засоби, тобто тимчасово залучає в оборот засобів більше, ніж відволікає з обороту [4,с.191].

Доцільно обчислити співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості. У разі аналізу валюти балансу, ознакою задовільного балансу підприємства є приблизно однакове значення коефіцієнта зростання дебіторської та кредиторської заборгованості. Рекомендоване значення показника має дорівнювати одиниці.

Аналіз співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості в ТОВ «Агрофірма «Прогрес-Плюс» представлено в табл. 4.

Таблиця 4. Співвідношення дебіторської і кредиторської заборгованості в ПАТ «Долинка»

Роки	Загальна сума заборгованості		Рекомендоване значення	Співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості	Відхилення від рекомендованого значення
	Дебіторська	Кредиторська			
2016	4090	4042	0,9-1,0	1,01	0,01
2017	10397	5636	0,9-1,0	1,84	0,84
2018	7732	8756	0,9-1,0	0,88	-0,12

Джерело: розраховано за даними фінансової звітності ПАТ «Долинка»

В ПАТ «Долинка» за 2016 рік цей коефіцієнт складає 1,01; за 2017 рік – 1,84; за 2018 рік – 0,88. В 2017 році коефіцієнт перевищує рекомендоване значення. Проте у 2018 році коефіцієнт менше одиниці, а отже, керівництву підприємства необхідно було підтримувати політику погашення дебіторської заборгованості і поліпшення фінансового стану підприємства.

Як бачимо, нормативне значення співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості відмічається лише у 2016 році. Це співвідношення раціонально, оскільки кредиторська заборгованість не повинна перевищувати дебіторську заборгованість більш ніж на 10%. У 2017-2018 роках це співвідношення коливається в межах 84 та -12 пунктів. Така ситуація вказує на можливість втрати платоспроможності підприємством та необхідність застосування заходів щодо розрахункової політики підприємства.

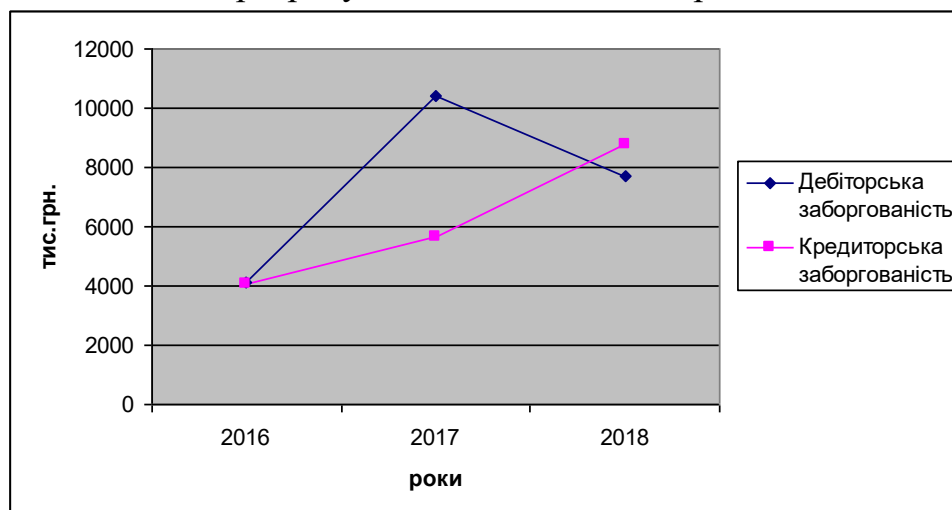

Рис. 2. Стан дебіторської і кредиторської заборгованості в ПАТ «Долинка».

Аналіз заборгованості являє собою оцінку ліквідності, платоспроможності та фінансової стійкості підприємства. У зв'язку з цим потрібно дослідити тенденції зміни співвідношення короткострокової заборгованості із загальним обсягом зобов'язань, вивчити об'єми та розподіл у часі грошових потоків. Якщо в останній період ці показники зростали, то може виникнути загроза щодо неплатоспроможності підприємства. За умови задовільної структури балансу, коли підприємство визначається

платоспроможним, оцінюють перспективу втрати платоспроможності (табл.5).

Таблиця 5. Прогноз можливості втрати платоспроможності у ПАТ «Долинка»

Показники	В середньому за 2016-2018рр.	Фактично за 2018р.	Прогноз*	Нормативний рівень
Коефіцієнт ліквідної платоспроможності	0,005	0,006	0,007	>2,00
Коефіцієнт забезпеченості власними оборотними коштами	-1,046	-0,661	-0,276	>0,1+*0
Коефіцієнт можливої втрати платоспроможності	0,003	0,002	0,006	>1,00
Інтерпретація (прогноз) коефіцієнта втрати платоспроможності	ризик втратити платоспроможності	ризик втратити платоспроможності	ризик втрати платоспроможності у найближчі три місяці	X

* розраховано згідно закону про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом [5]

Виходячи з даних таблиці 5, у ПАТ «Долинка» можливість втрати платоспроможності можлива протягом трьох місяців. Це пояснює необхідність здійснення постійного моніторингу та аналізу кредиторських рахунків за тимчасовими діапазонами - по місяцях і за більш короткі періоди часу, порівнювання яких дозволить оперативно прийняти рішення щодо поліпшення позицій з кредиторськими боргами всередині року, кварталу або місяця.

Висновки. Періодична оцінка кредитної політики дозволяє гнучко пристосовувати її до поточної ділової ситуації. Тому, аграрному підприємству важливо здійснювати заходи щодо управління кредиторською заборгованістю, а саме: контроль за вчасним здійсненням платежів; спостереження за термінами оплати розрахунків з постачальниками та підрядниками; управління борговим портфелем підприємства; планування обсягу залучених коштів.

Для убезпечення аграрного підприємства від ризику неплатоспроможності, необхідно проводити заходи по збереженню фінансової стійкості шляхом визначення розміру запозичень та планування боргових зобов'язань, яке було розглянуто в подальших дослідженнях.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ступницька Т.М., Маркова Т.Д., Бамбуляк І.М. Кредиторська заборгованість підприємства: оцінка та механізми управління. *Економіка харчової промисловості*. 2018. Том 10, Випуск 4. С.66-76

2. Плаксієнко В.Я., Куклішина О.С. Особливості облікового відображення розрахунків з постачальниками на підприємстві URL: http://www.rusnauka.com/11_NPE_2014/Economics/7_166187.doc.htm (дата звернення: 12.08.2019).

3. Аналіз ефективності використання і фінансування оборотних активів [Електроний ресурс]. URL: <http://um.co.ua/10/10-16/10-160934.html> (дата звернення: 22.08.2019).

4. Кручак Л.В. Аналіз дебіторської заборгованості підприємства: зб. матеріалів International Scientific Conference / Leipzig University, Leipzig : Leipzig, Germany, 2016. 191-193 с.

5. Закон України про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом: Закон України від 14 травня 1992р. № 2344-ХІІ-ВР/ Верховна рада України. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 31. Ст.440.

СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ РАСЧЕТНЫХ ОПЕРАЦИЙ С ПОСТАВЩИКАМИ И ПОДРЯДЧИКАМИ НА АГРАРНЫХ ПРЕДПРИЯТИЯХ

Петренко О., Черногор Т.

В статье рассмотрены актуальность проблемы расчетных операций с поставщиками и подрядчиками на предприятии. Проанализированы источники финансирования расчетных операций и рассмотрены состав и динамику кредиторской задолженности на опытном предприятии. Проведен факторный анализ оборачиваемости кредиторской задолженности и выявлены источники ее уменьшения, а именно: улучшение финансового состояния предприятия и проведения политики по уменьшению кредиторской задолженности. Проанализировано соотношение дебиторской и кредиторской задолженности и отражены последствия значительного расхождения между этими величинами для предприятия. Проведен расчет возможности потери платежеспособности и выявлены основные направления совершенствования расчетных операций с поставщиками и подрядчиками на аграрных предприятиях.

Ключові слова: *расчетные операции, дебиторская задолженность, кредиторская задолженность, поставщики, подрядчики, кредитная политика, обязательства, механизм управления.*

ANALYSIS OF THE PRODUCT COST AND WAYS TO REDUCE IT

Petrenko O., Nester N.

The article considers the urgency of the problem of settlement operations with suppliers and contractors in the enterprise. An important factor in the financial stability of the enterprise is its credit policy. A significant role in the credit policy of the enterprise is played by accounts payable. With constant monitoring of the status of settlement transactions with suppliers and contractors in the enterprise, it is possible to achieve effective management of the financial activities of the enterprise and improve its financial condition.

The sources of financing settlement operations are analyzed and the composition and dynamics of accounts payable at the pilot enterprise are considered. Available economic assets (assets) of the enterprise are formed at the expense of both own and borrowed funds. One of the main elements of financial activity is the company's ability to timely fulfill its obligations. A factor analysis of accounts

payable turnover has been carried out and sources of its reduction have been identified, namely: improving the financial condition of the enterprise and pursuing a policy to reduce accounts payable.

It is important for the company to compare the receivables and payables. During the comparison, an increase or decrease in these types of debt can be distinguished. It is believed that the coverage of accounts receivable with payable ones is positive. However, due to large deviations in the ratio of these values, one can note negative trends in the calculations of the enterprise with suppliers and contractors.

The ratio of receivables and payables is analyzed and the consequences of a significant discrepancy between these values for the company are reflected.

The calculation of the possibility of loss of solvency was carried out and the main directions for improving settlement operations with suppliers and contractors at agricultural enterprises were identified. This explains the need for continuous monitoring and analysis of accounts payable over time ranges - for months and for shorter periods of time, the comparison of which will allow you to quickly make a decision to improve positions on accounts payable in the middle of the year, at the end of the quarter or month.

To ensure the safety of the agricultural enterprise from the risk of insolvency, it is necessary to carry out measures to maintain financial stability by determining the size of borrowings and planning debt obligations.

Key words: *settlement transactions, accounts receivable, payables, suppliers, contractors, credit policy, liabilities, management mechanism.*